

Høringsvar Prop 56L – Lov om opphevelse av Eldreombudsloven

Stortinget opprettet enstemmig lov om Eldreombudet i 2020 og Eldreombudet ble etablert som uavhengig vaktbikkje for eldres interesser.

Regjeringens argumentasjon i denne saken viser en manglende forståelse for den særegne og nødvendige rollen de nasjonale ombudene har som vaktbikkjer i det norske samfunnet.

Hovedpunkter

- Stortinget opprettet enstemmig lov om Eldreombudet og Eldreombudet som virksomhet ble opprettet etter modell av Barneombudet i juli 2020.
- Å oppheve lov om Eldreombudet som skal bidra til at eldre på alle samfunnsområder har en egen person og en virksomhet som taler deres sak er et eksempel på at mange eldre fratas mulighet til å fremme sine saker for beslutningstakere nasjonalt.
- En satsing på Pasient- og brukerombudene gjør ikke Eldreombudet mindre viktig, for Eldreombudet er ikke et ombud for helse- og omsorgssektoren alene.
- Verken Pasient- og brukerombudene i fylkene eller Likestillings- og diskrimineringsombudet dekker det brede oppdraget Eldreombudet har fått: å fremme eldres interesser på *alle* samfunnsområder.
- Ombudene har dessuten ulike roller. Fjernes lov om Eldreombudet og dermed Eldreombudet, får eldre mindre oppmerksomhet. Merk også at en rekke organisasjoner kjempet for å få opprette Eldreombudet.
- At lov om Eldreombudet skal opphøre er ikke et praktisk spørsmål. Det har tung symbolverdi og gir et svært negativt signal til eldre selv og til hele samfunnet.
- Mange i samfunnet jobber med tjenester som angår eldre. Nettopp derfor trengs både lov om Eldreombudet og virksomheten Eldreombudet for å passe på at de som har ansvar, tar ansvar. Slik en uavhengig vaktbikkje skal.
- De foreslåtte innsparingene ved opphøring av både lov om Eldreombudet og virksomheten Eldreombudet er beskjedne: én million kr i 2022, ca. fem millioner kr i 2023 og ca. ti millioner kr i årene som kommer etter 2023.

Utdypning

Da et enstemmig Storting opprettet lov om Eldreombudet i 2020, var hensikten klar: Eldre skal ha Eldreombudet til å tale sin sak på alle samfunnsområder, slik barn og unge har Barneombudet.

«Høringen knyttet til lov om Eldreombudet viser at det er stor støtte til at det etableres et eldreombud etter modell av Barneombudet», skrev en samlet Helse- og omsorgskomite i sin innstilling.

I Stortingets spørretime 25. mai i 2022 begrunnet helse- og omsorgsminister Ingvild Kjerkol nedleggingsforslaget ved å vise til at mange eksisterende tjenester har et ansvar for eldre. Det er ikke et argument for å fjerne Eldreombudet og nå også lov om Eldreombudet – tvert imot. Når mange aktører må ivareta eldre, trengs det nettopp et fritt og kritisk eldreombud som kan si ifra dersom aktørene ikke følger opp ansvaret de har.

I en pressemelding om Eldreombudet 12. mai i 2022 viser regjeringen også til at eldre har ulike interesseorganisasjoner. Men statlige ombud og interesseorganisasjoner gjør ikke hverandre overflødige. Jeg minner om at Pensjonistforbundet er blant dem som jobbet lenge for å få opprettet Eldreombudet.

I spørretimen 25. mai viste helse- og omsorgsministeren til at eldre kan vende seg til andre ombud enn Eldreombudet. Hun trakk fram Pasient- og brukerombudene i fylkene, Likestillings- og diskrimineringsombudet og Forbrukerombudet.

I høringen om Eldreombudsloven støttet Pasient- og brukerombudene at Eldreombudet skulle opprettes. Det samme gjorde Likestillings- og diskrimineringsombudet. Siden Eldreombudet skal arbeide på alle samfunnsområder, må Eldreombudet nødvendigvis engasjere seg på områder der også andre instanser er aktive.

Det er nødvendig å påpeke at verken Pasient- og brukerombudene eller Likestillings- og diskrimineringsombudet har spesifikt i oppgave å fremme eldres interesser, slik Eldreombudet har fått i oppgave av Stortinget

Et av Eldreombudets viktigste arbeidsområder er for eksempel digitalt utenforskap, et tema som faller langt utenfor det Pasient- og brukerombudene jobber med. Når det gjaldt nettopp digitalt utenforskap, pekte statsråden i spørretimen på Forbrukerombudet. Men Forbrukerombudet finnes som kjent ikke lenger. Det ble avvirket i 2017 og gjort om til Forbrukertilsynet.

Regjeringen har uttalt at Eldreombudet har «overlappende ansvarsområder og funksjoner» med andre instanser. Det står i sterk kontrast til proposisjonen til loven om Eldreombudet i 2020, der Helse- og omsorgsdepartementet skrev: «Departementet ser ikke grunn for bekymring når det gjelder forholdet til andre ombuds arbeidsområder».

Eldreombudet møter eldre fra hele landet. Vi erfarer hvor mye det betyr for eldre at Stortinget har opprettet et eget Eldreombud og ikke minst at Eldreombudet har en egen lov som beskriver Eldreombudets juridiske rettigheter. Det betyr mye for dem at Stortinget på den måten har gitt en sterk anerkjennelse av at samfunnet må ivareta eldres interesser.

Å foreslå å fjerne lov om Eldreombudet har tung symbolverdi og gir et svært negativt signal til eldre selv og hele samfunnet. Vi forventer at Stortinget står ved loven og avviser regjeringens forslag om å fjerne lov om Eldreombudet og dermed vaktbikkja Eldreombudet.

Eldreombudet arbeider for alle eldre. Da Stortinget opprettet Eldreombudet, understreket de at Eldreombudet spesifikt skal stå opp for eldre som møter utfordringer:

«Eldreombudets virksomhet skal gjelde alle eldre i Norge, uavhengig av bakgrunn. Eldreombudet må imidlertid være oppmerksom på at noen eldre møter særlige utfordringer.» (...) «En viktig del av Eldreombudets rolle vil være å løfte saker og være en stemme for de gruppene som møter utfordringer som direkte eller indirekte er knyttet til alder». Dette skrev en samlet Helse- og omsorgskomite i sin innstilling da loven om Eldreombudet ble behandlet. Det er flere årsaker til at mange eldre ikke kan stå opp for sine egne interesser: Sviktende helse, digitale snublesteiner, raske samfunnsendringer og vanskelige sosiale forhold.

Reaksjonene til avvikling av lov om Eldreombudet fra både eldre og yngre er sterke. Det er ikke overraskende, siden et enstemmig Storting opprettet loven med grunnlag i stor støtte i den foregående høringen:

«Høringen knyttet til lov om Eldreombudet viser at det er stor støtte til at det etableres et Eldreombud etter modell av Barneombudet», slo en samlet Helse- og omsorgskomite i Stortinget fast i sin innstilling.

Regjeringen har vist til at mange offentlige tjenester og interesseorganisasjoner jobber med og for eldre. Som et statlig ombud har Eldreombudet en særegen, uavhengig funksjon som ikke blir gjort overflødig av det ulike tjenesteytere og organisasjoner gjør.

Eldreombudet er uenig i avviklingen av lov om Eldreombudet, og ber Stortinget avvise denne.